

Kvinnur bera hálvan himmalin!

á teirra herðum —
hann skal eisini gerast teirra!

Rógvi prátar við Gunnleyg (27) og Maluna (30) um ta nýggju kvinnurørsluna, kvinnufrigering, politiskt arbeiði, abort, uppaling, familju og kvinnur í Danmark og Føroyum.

(Mao Tse-tung)

Tit stúrið ikki, kvinnur,
hóast leiðin tykist long,
vit koma har vit vilja,
bert vit taka saman hond

(úr ólavsekukabarettini 1975)

Gunnleyg

Rógvi: — Ja, eg fari fyrst av øllum at spyrja tykkum um, hvi tit eru farnar úr Føroyum, og tit tit eita her-niðri í Keypmannahavn í dag?

Malun: — Aftaná eg hevði tikið realskúli, var eg eitt ár í húsplassi í Onglandi. Heimafturkom-in fór eg at arbeiða á Telegrafstøðini; aftaná at hava verið har í eitt gott ár, fingi eg og ein arbeiðsbeiði sama saman við hug at royna nakað annað, og fóru vit so á Háskúla í Danmark. Aftaná hetta fór eg at arbeiða á Ríkistelefonini í Keypmannahavn. Men meðan arbeiðsviðurskiptini heima høvdu verið góð og fri, so kann hetta ikki sigast um Ríkistelefonina, har ansað varð eftir hvarjum fotafeti. Eg fekk nú hug, at fáa mær eina útbúgving. Eg fór á studentaskúli, har gekk eg um kveldið, meðan eg vaskaði á einum sjúkrahúsi um dagin. Aftaná at hetta var liðugt, var eg eitt ár í Føroyum og fór síðani á Universitetið, har eg lesi danskt, og tað takist eg við enn.

Gunnleyg: — Ja, aftaná eg hevði tikið realskúli, fekk eg hug at fara uttanlands at siggja meg um. Eg var so fyrst eitt ár í Onglandi og síðani eitt í Fraklandi — í báðum londum arbeiðdi eg sum húshjálpi. Átlanin var, at eg skuldi fara víðari til onnur lond, men eg kundi ikki halda áfram sum húshjálpi. Fyri tað fyrsta fekk eg næstan onga løn, tað hava húshjálpir ongantið fingið, og fyri tað næsta verður man kastaður runt sum ein annar klútur og hevur ongi rættindi, tí man hoyrir til tey lægst løntu í samfelagnum. Eg gjørdi tí av, at fara til Danmarkar, at fáa mær eina útbúgving og síðani at fara útastur í umheimin. Aftaná at hava tikið studentsprógv fór eg at lesa til arkitekt, og verði eg nú skjótt liðug.

Kvinnur eru tær mest kúgaðu í samfelagnum...

Rógvi: — Tit hava nú verið í Danmark í skjótt nógv ár, og tað kundi verið áhugavert at hoyrt, hvussu ið tit upplivdu tað, tá ið tit komu niður, um tað var nógvur munur á tí tit møttu her og tí, tit vóru vandar til í Føroyum?

Hvat gjørdi tit, tá ið tit komu niður, komu tit nógv millum føroyingar, fóru tit uppi nakað felagsvirksemi, politiskt ella annað, viðurskiptini við danskarar o.s.f.?

Gunnleyg: — Nei, á studentaskúlanum í Høng feldi eg ikki, at tað var tann stóri munurin frá føroyskum viðurskiptum. Men tá ið eg kom til Keypmannahavnar, kom eg ígjøgnum skúlan at arbeiða nógv við samfelagsviðurskiptum.

Av tí at kvinnur eru millum tær mest kúgaðu í

samfelagnum, og har eg sjálv sum kvinna beinleiðis havi merkt hesa kúgan, meinti eg, at tað var týðningarmikið, at arbeiða imóti hesi kúgan.

Eg fór tí uppi donsku kvinnurørsluna, sum hevur havt rættuliga stóra ávirkan á tey framstig, sum kvinnur hava vunnið sær tey seinastu árin, t.d. betur arbeiðs- og lønarviðurskipti, fleiri barnagarðar o.s.f.

Um fleiri kvinnur lutóku í arbeiðinum hjá Kvinnufylkingini, kundu tær hjálpt nógv upp á umstøðurnar hjá kvinnum í Føroyum.

Malun: — Tað var ein stór broyting, at koma niður á Háskúlan, hesin var internationalur, so har vóru nógv fólksløg og stættir, so eg kom í samband við nógv fólk og nógvur hugsanir. So skuldi skúlin eittast at vera demokratiskur, og tað var eg ið hvussu so er ikki von við heiman úr Føroyum. Hetta hevur helst gjørt sitt til, at eg uppfattði arbeiðsplássíð í Ríkistelefonini sum ódemokratisk og kúgandi.

Á studentaskúlanum møtti eg eisini fólk frá nógvum socialum lögum, og tað hevur sjálvsagt nógv at siga, hvussu ið skúli og skúlagongd verður uppfatað, tí har møtir tú fólk frá øllum stættum í samfelagnum og í øllum aldri, ið hvussu so á einum tilikum studentaskúli.

Her var tað eg rakti við, at tað var nakað, ið sæt kvinnukúgan; tað var so nógv frammi akkurát tá, fyrst helt eg tað vera fjákalótir, men skjótt uppdagaði eg, at tær høvdu grein í sínum máli.

Tað var tá eg fekk samband við føroyska kvinnubólkin í Keypmannahavn, har fór eg so uppi — har var eg leingi. Eisini fór eg uppi lesirng hjá F.S. — hetta saman við kvinnuarbeiðinum gjørdi tað, at eg fekk eygnu upp fyri, at tað vóru ymiskir stættir í samfelagnum. Vit vóru nakrar í hesum kvinnubólki, ið skjótt komu eftir, at tað, at menn kúga kvinnur, ikki er tí teir eru menn, men at samfelag okkara er eitt stættarsamfelag, har ið tey, sum eiga nógv, kúga tey sum eiga minni, og tá ið flest allar kvinnur eisini peningaliga eru bundnar av manninum, verða tær kúgaðar av teimum eins og teir verða kúgaðir av øðrum.

Rógvi: — Tú meinar, at vit næstan øll eru eins kúgaði?

Malun: — Ja, og vit kunnu ikki bjarga okkum undan kúgan við at undir-kúga menn. Harafturi-móti mugu vit hava eitt heilt annað samfelag fyri at bæði vit og menn kunnu sleppa undan kúgan.

Rógvi: — Inniber tað so at stríðið móti kvinnukúgan verður steðgað?

Malun: — Nei, nei, tað sum handan vitanin inniber er, at tað ikki er nógv mikið, at sita í einum kvinnubólki, og siga frá tí tú ert úti fyri í gerandisdegnum av kvinnukúgan, hetta kann skjótt gerast ein kodd, tí tað, at tú bert situr og sigur frá kúganini kann gera tað, at tú heldur kúganina út, uttan at hon fær nakrar politiskar avleiðingar.

Demokratið er sára týðningarmikið

Rógvi: — Nú er munur á, hvarjar avleiðingar tað hevur fingið fyri tykkum, at tit báðar orsaka av tykkara arbeiði við kvinnukúgan eru farnar uppi eisini annað politiskt arbeiði.

Gunnleyg: — Tú ert nú bæði knytt at donsku kvinnurørsluni og einum føroyskum politiskum felagsskapi, meðan tú Malun hevur verið limur í einum føroyskum felagsskapi, men ert nú farin uppi ein danskan. Er nokur serstøk orsök til hetta?

Malun: — Ja, eg var nokk so stutt limur av felagsskapinum F.S. — orsøkin var m.a. at eg havi lutikið nógv í donsku stuðlsrørsluni, tað eru lokalir bólkar av fólk, ið stuðla verkfællum hjá arbeiðsfólki við at greiða uttanfyri standandi frá hesum og savna saman pengar til teirra, sum eru í verkfalli, eitt dømi er tað stóra BT-verkfallið. Men eg helt ikki, at hetta arbeiðið bleiv stuðlað í tí føroyska felagsskapinum. Tað skilti eg ikki, at gerandisbardagur her fyri betri livivilkurum ikki skuldi verða stuðlaður av einum føroyskum felagsskapi, av tí at hetta er ein konkretur gerandisbardagi, ið eisini er í Føroyum, og sum vit kunnu læra nógv av.

Onnur orsøkin til at eg fór var, at felagið ikki lúkaði tær treytir, ið eg seti fyri ein politiskan felagsskap, við tað at eg helt hann vera sera ódemokratiskur, og tað kann eg ikki góðtaka. Eg haldi at demokratið er ein sera

týðningarmikil partur av einum felagsskapi, ið eg berjast fyri.

Gunnleyg: — Eg var eisini limur í F.S., men var eg umframt ódemokratiska arbeiðslagið eisini ónøgd við, at kvinnukúganin ikki varð mett at vera serliga týðningarmikil partur av arbeiðinum.

Komm. Ú. sum eg nú eri limur í, arbeiðir harafturimóti álvarsamt við hesum spurningi. Vit meta tað ógvuliga umráðandi, at líkarættur fyrst og fremst verður úttit inn-anfelags, t.d. er helvtin av stjórnarlimunum kvinnur.

Rógvi: — Er tað meira vanligt fyri føroyskar felagsskapir enn danskar, at teir ikki taka handan partin av kúganini — kvinnukúganini upp?

Hvussu við tær Malun, verður kvinnukúganin tikið meira álvarsamt í danska flokkinum V.S., har tú ert limur?

Malun: — Nú skal tað sigast, at orsøkin til, at eg fór upp í ein danskan flokk ikki var orsaka av kvinnukúgan.

Men hesin flokkur er ein partur av tí nýggju vinstrarørsluni, ið millum annað tók seg upp við ungdomsuppreistinum í 1968 — og sjálvsagt er kvinnurørslan, og tær royndir hon hevur gjørt, ein natúrligur partur av flokkinum, flestu kvinnurnar í flokkinum koma eisini frá hesi rørlu, harvið verði ikki sagt, at kvinnuspurningurin er avkláraður.

Rógvi: — Gunnleyg, hvussu hevur tú upplivað tað í føroyskum felagsskapum, hvussu hevur tað verið mett, at tú hevur fingist við kynspolitikk burturav munin millum mann og kvinnu og tann leiklut, ið vit verða noyðd at spæla sum ávíkavist kvinna og maður?

Gunnleyg: — Har má eg siga, at eg varð ógvuliga vónsvikin yvir, hvussu litið hesin spurningur varð viðgjørdur í føroyskum felagnum — og tað haldi eg ger seg galdandi enn tann dag í dag — hóast framsting eru hend — at tað er ógvuliga trupult at koma ígjøgnum við hesum spurningi.

Tað er eisini syndarligt at siggja hvussu litið hesin spurningur hevur verið tikið upp á bæði danska og føroyska vinstravognum. Tað er skrivað nógv um kynsspurningin av sosialistiskum kvinnum, men hesar bókmentir eru ongantið tiknar við í politiska kjakinum í felegnum, men eru bert skugv-aðar til vikis.

Malun

At búgva í kollektivi

Rógvi: — Hvarja ávirkan halda tit tað hevur á støðutakan tykkara, at tú Malun býrt í einum donskum kollektivi, meðan tú Gunnleyg býrt í einum føroyskum?

Malun: — Sjálvandi hevur tað ávirkan, hvarji fólk tú ert saman við. Fyrstu árin her niðri var eg mest saman við føroyingum. Men eg sá skjótt, at fyri at klára seg í donsku lestrarumstøðunum, so varð eg eisini noyðd til at arbeiða saman við donskum kammirátum. Tað færdi við sær, at eg fekk vinfólk millum hesi. Hetta førir eisini við sær, at tað líkasum livir tvey liv, tað er, at tú ert meira ella minni danskari í skúlanum og millum danskarar annars og meira ella minni føroyingur saman við føroyingum.

Men tað er greitt, at tey fólkini tú ert nógv saman við hava nógv ávirkan á teg, og eg skal ikki dylja fyri, at tað, at nógv av teimum vóru limir í sama flokki, sum eg nú eri limur í, hevur ávirkað støðutakan mína.

Gunnleyg: — Eg havi nú alla tíðina havt hug til at arbeiðið millum føroyingar. Men fyrstu tíðina í Keypmannahavn kom eg nú mest millum donsku lestrarfelagarnar og kammirátarnar í kvinnurørsluni. Men síðani eg byrjaði at arbeiða við føroyskum viðurskiptum, eisini í skúlanum, komi eg mest saman við føroyingum. Eg búgvi saman við 5 føroyingum og tað ger, at eg kenni meg nógv tættari knýttan at Føroyum nú enn eg gjørdi fyrr. Ógvuliga nógv av okkara dagliga tosi er um føroysk